

Araştırma makalesi, Gönderim Tarihi: 05.08.2024; Kabul Tarihi: 21.08.2024

DOI: 10.47129/bartiniibf.1528778

TR81 Bölgesi İllerinin Bölgesel Rekabet Edilebilirlik Açısından Analizi ve Karşılaştırması¹

Doç. Dr. Said CEYHAN

Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü
sceyhan@bartin.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-0310-8207

Furkan BÜLBÜL

Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
ffurkanbulbul@icloud.com, Orcid ID: 0000-0002-6750-5164

Öz

Dünya yerel ve bölgeselden başlayıp küresel boyutlara ulaşan bir ekonomik savaş ile karşı karşıyadır. Bu bağlamda ekonomik politikalarını doğru şekillendirip rekabet gücünü yükselten bölge ve ülkeler büyümelerini ilerletirken, ekonomik reformları yapamayanlar ise ekonomik ve sosyal krizler, geri kalmışlık, yoksulluk ve siyasal sorunlar ile mücadele etmektedirler. M. Porter'ın belirttiği gibi faktör ve talep koşulları, ilgili ve destekleyici kuruluşların varlığı, firma stratejisi ve yapısı ile rekabet boyutu, kamu ve paydaş desteklerinin düzeyi yüksek olan bölge ve ülkelerin gelişmişlik düzeyi yüksekken, diğerlerinin düşük kalmaktadır. Politika üretkenler gelişmişlik seviyesini ve rekabet edilebilirliğini arttırmak için birçok çalışmalar yapıp teşvik tedbirleri almaktadırlar. Rekabet edilebilirlik olgusu firma düzeyinde başlamış olsa da sonrasında ulusal, bölgesel ve iller arasında bile birçok çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmada Batı Karadeniz Bölgesi illeri tüm sektörler bazında rekabet edilebilirlik gücü bakımından incelenmiş ve bölge illerinin kendi aralarında kıyaslaması yapılarak her üç ilimizin rekabet gücü sıralaması yapılmıştır. Kendilerine has özellikleri olan bu illerin kişi başına düşen GSYİH'sından başlayan bu kıyaslamada illerin ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerini de içine alarak rekabet edilebilirlik açısından sıralaması yapılmıştır. Çalışma sonucunda Üç Yıldız Analizi ile Bartın ilinde 8, Karabük ilinde 5 ve Zonguldak ilinde 20 sektörün rekabet avantajına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ardından yapılan saha çalışması ve Elmas Modeli analiz sonuçlarına göre rekabetçilik açısından yüksekte düşüğe Zonguldak, Bartın ve Karabük şeklinde sıralanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, Rekabet Edilebilirlik Analizi, Filyos, Bütünleşik Bölge Uygulamaları, Batı Karadeniz Bölgesi, TR81 Bölgesi

JEL Sınıflandırması: R11, R12

¹ Bu çalışma Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Doç. Dr. Said CEYHAN danışmanlığında Furkan BÜLBÜL tarafından yapılmakta olan yüksek lisans tezinden çıkarılmış olup, Bartın Üniversitesi Etik Kurulundan 14.03.2024 tarihli 3 numaralı toplantıda 2024-SBB-0266 numaralı etik kurul onayı alınmıştır.

Analysis and Comparison of TR81 Region Provinces in Terms of Regional Competitiveness

Abstract

The world is facing an economic war that starts from local and regional and reaches global dimensions. In this context, regions and countries that shape their economic policies correctly and increase their competitiveness advance their growth, while those who fail to make economic reforms struggle with economic and social crises, underdevelopment, poverty and political problems. As stated by M. Porter, regions and countries with high levels of factor and demand conditions, presence of relevant and supportive organisations, firm strategy and structure, competition dimension, public and stakeholder support have high levels of development, while others have low levels. Policy makers carry out many studies and take incentive measures to increase the level of development and competitiveness. Although the competitiveness phenomenon started at the firm level, it has been the subject of many studies at national, regional and provincial levels. In this study, the provinces of the Western Black Sea Region have been analysed in terms of competitiveness power on the basis of all sectors and the competitiveness power ranking of our three provinces has been made by comparing the provinces of the region among themselves. In this comparison starting from the GDP per capita of these provinces, which have their own characteristics, the provinces were ranked in terms of competitiveness by including their economic, social and cultural values. As a result of the study, it was determined that 8 sectors in Bartın province, 5 sectors in Karabük province and 20 sectors in Zonguldak province have competitive advantage with Three Star Analysis. Then, according to the results of the field study and Diamond Model analysis, Zonguldak, Bartın and Karabük are ranked from high to low in terms of competitiveness.

Keywords: Regional Development, Competitiveness Analysis, Filyos, Integrated Regional Applications, Western Black Sea Region, TR81 Region

JEL Classification: R11, R12

Giriş

Sanayi Devrimi, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve II. Dünya savaşı ile başlayan süreç bölgeler arası meydana gelen sosyoekonomik farklar neticesinde bölgesel kalkınma kavramını iktisat literatürüne dahil etmiş ve alanda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Özcan ve Ceyhan, 2018). Birçok akademisyen ve bilim adamının alanda yaptığı çalışmalar sonucunda bölgeler arası farkların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar devletler tarafından da desteklenmiş ve “Bölgesel Kalkınma Politikaları” oluşturulmuştur. Bölgeler arası farklardan dolayı ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sonuçların giderilmesi, bölgelerin gelişiminin desteklenmesi bunların da devlet eli ile yapılması kalkınmanın tetikleyici unsuru olmuştur.

Küreselleşen dünya üzerinde ekonomik kalkınma ve büyüme bütün ulus devletlerinin birincil amacıdır. Bölgeler arası gelişmişlik farklarının ortadan kaldırılması

“bölge” ve “kalkınma” kavramlarının bir bütün olarak ele alınarak politika üretme çabasına neden olmuştur (Arslan, 2005). İktisat politikalarının amaçlarından biri de bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılarak belirli kentlere göçün önüne geçilmesidir. Günümüzde ülkelerin bazı bölgelerinden diğer bölgelerini ekonomik faktör akışı ve talep kayması oluştuğundan bir taraftan mega kentler oluşmakta diğer tarfta bazı bölgeler gerilemekte ve fakirleşmektedir. Bu bağlamda uygulanacak olan politikalar sayesinde gelişmiş bölgelerde ortaya çıkabilecek olan ekonomik, kentsel ve sosyal sorunların önüne geçilmesi ile geri kalmış bölgelere sağlanacak olan yatırımlar bölgenin refah düzeyini yükselteceğinden gelişmişlik farklarını da minimize edecektir.

Çelebi ve diğ., (2019) Küreselleşme süreci kapsamında değişim gösteren ekonomiler ve devlet yönetim biçimleri kapitalizm kapsamında ülkeler arası bir rekabete sebep olmuştur. Bu rekabet içinde ülkelerin bazı bölgeleri gelişmiş bölge olarak adlandırılırken bazı bölgeleri ise geri kalmış bölge olarak adlandırılmışlardır. Hatta bir bölgedeki yan yana olan iki ilden biri gelişirken diğer il gerilemektedir. Bu ülkeler açısından çözülmesi gereken önemli sorun teşkil etmektedir. Bölgesel kalkınma serüveni ile başlayan bu süreçte bölgelerin ve hatta illerin rekabet gücünü arttırıcı politikalarda devreye alınmıştır. Bölgelerin rekabet edilebilirliğini etkileyen faktörler belirlendikten sonra artı ve eksi yönleri belirlenerek sorun giderici yöntemler belirlenmiş, bölgelerin rekabet edilebilirliğini arttırıcı politikalar uygulanmıştır. Ancak bölgesel rekabet edilebilirliğin ölçümü üzerine tam bir uzlaşma olamamakla beraber yapılan çalışmalarda farklı veriler farklı yöntemler ile kullanılarak bir sonuca ulaşmayı hedeflemektedir. Literatüre bakıldığında iş imkânı yüksek ve yüksek reel gelire sahip olan bölgelerin rekabet edilebilirlik açısından avantajlı bölgeler olduğu görülmektedir (Ekinci Hamamcı, 2019).

Rekabet edilebilirliğin ölçülmesi amacıyla yapılan ampirik çalışmalarda ise rekabet düzeyini ölçmeye ve ölçülen düzey kapsamında bölgelerin veya illerin rekabet gücünü arttırmaya yönelik politikaların belirlenmeye çalışılmış olup, yapılan çalışmalarda amaç bölgenin ya da ilin rekabet derecesini belirlemek, bir veri grubunu analiz ederek bir değer ortaya çıkarmak ve ortaya çıkan değer ile bölgelerin ya da illerin birbiri arasındaki kıyaslamasının yapılmasını sağlamak olmuştur. Örneğin Yapraklı ve Aslan (2023), yaptıkları çalışmada TRA1 bölgesi illerinin rekabet gücünü ölçmeye yönelik yaptıkları çalışmada Erzurum ilinin diğer illere kıyasla daha yüksek rekabet gücüne sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Bir diğer örnek olarak Marsh ve Tokarick (1994) yaptıkları çalışmada G7 ülkelerinin rekabetçiliğini ölçmek amacıyla talep, fiyat, ihracat ve işgücü maliyetleri ile yaptıkları ampirik çalışma sonucunda yapılan analizin tam anlamı ile sonuç vermediği ve ülkeler arasında aynı şekilde çalışmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Literatürde yapılan çalışma sonucu Batı Karadeniz illeri olan Bartın, Zonguldak ve Karabük üzerinde rekabet edilebilirliğin ölçülmesi üzerine bir analize rastlanmamıştır. Bölgede bulunan Filyos beldesinde yapılmakta olan Liman projesi ve Karadeniz de bulunan doğalgazın Filyos'dan dağıtılacak olması bölgedeki rekabet edilebilirlik unsurları üzerinde yapılacak olan çalışmayı önemli kılmaktadır. Çalışma öncelikle TR81

bölgesi illerindeki Nace Rev. 2 kodlu sektörlerde faaliyet gösteren firma ve istihdam sayıları ile yapılan üç yıldız analizi ile rekabet avantajı bulunan sektörleri belirlenmiş olup akabinde Bartın, Karabük ve Zonguldak illerinde yapılan saha çalışması yapılmıştır. Saha çalışmasından elde edilen bulgular Elmas Modeli yöntemine uygun olarak analiz edilmiş olup, sonuçta hem üç yıldız analizinde hem de elmas modeli analizinde tam uyum olduğu tespit edilmiştir.

1. Literatür Taraması

Literatür incelendiğinde ilgili konuda yapılan çalışma ve araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)(1996) tarafından yapılmış olan “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” adlı çalışmada Temel Bileşenler Analizi (TBA) tekniği ile 58 değişken kullanılarak 76 ilin sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek ve illerde yapılacak olan çalışmalara fayda sağlayabilmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda en gelişmiş iller İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli olarak belirlenmiştir.

Aydemir (2002) “Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kapsamında İllerin Kaynak Kullanım Görece Verimlilikleri: Veri Zarflama Analiz Uygulaması” adlı tezinde illerin rekabet edilebilirlik kapsamında girdi sarfiyatını ele almak ve çıktı verimliliğini incelemek amacıyla çalışma yapmıştır. Veri Zarflama Analizini (VZA) kullanarak 8 girdi ve 1 çıktı esas alınacak şekilde yapılan analizde 77 ilin verileri ile çalışılmıştır. CCR model tahmin sonuçlarında 37 il, BCC model tahmin sonuçlarında ise 56 ilin çıktı verimliliğinin ideal seviyede olduğu tespit edilmiştir.

DPT (2003) tarafından yapılmış olan “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” adlı çalışmada TBA yöntemi kullanılarak 58 değişken ile 81 il üzerinde analiz yapılmıştır. Analizler sonucu 1996 yılındaki analize kıyasla 25 ilin konumlarında gelişme olduğu fark edilmiştir.

Özdemir ve Altıparmak (2005) “Sosyo-Ekonomik Göstergeler Açısından İllerin Gelişmişlik Düzeyinin Karşılaştırmalı Analizi” adlı çalışmalarında TBA yöntemini kullanarak 81 il üzerinde 38 değişken ile yaptıkları analizde sağlık açısından en gelişmiş il Ankara, Eğitim açısından en gelişmiş il Bilecik, İktisadi açıdan en gelişmiş il İstanbul, İmalat Sanayi açısından en gelişmiş il Kocaeli olarak açıklanmışlardır.

Kara (2008) “Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları” adlı uzmanlık tezinde bölgeler arası rekabet edilebilirlik farklarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada TBA yöntemi ile 81 il ve 26 alt bölge üzerinde 30 değişkenli analiz yapmış, İktisadi açıdan en gelişmiş bölgeler TR10, TR51, TR31; yenilikçilik açısından en gelişmiş bölgeler TR10, TR41, TR51; Beşeri sermaye açısından en gelişmiş bölgeler TR10, TR51, TR31 olarak bulunmuştur.

Kalkınma Bakanlığı (2014) “İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” adlı çalışmasında illerin gelişmişlik düzeylerini belirlemek ve illerde yapılacak olan çalışmalara katkı sağlamak amacıyla çalışılmıştır. TBA yöntemi kullanılan analizde 81 il üzerinde 61 değişken ile birinci kademe illerin İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa, Eskişehir; altıncı kademe illerin ise Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgesindeki 15 il olduğunu bulmuştur.

Kitson, Martin ve Tyler (2004) bölgesel rekabet edilebilirlik kavramını “bir bölge ya da kentin ulusal veya uluslararası boyutta diğer bölgeler/kentler ile girdiği mücadele” olarak tanımlamışlardır. Bölgesel rekabet edilebilirliğin artırılması bölgesel kalkınma politikalarının temel amacını oluşturmaktadır. Bu kapsamda bölgesel rekabet edilebilirlik kavramına dair olan teorik çalışmalara bakıldığında araştırmacıların ikiye ayrıldığı fark edilmektedir. Rekabetin firma düzeyinde olduğunu savunan araştırmacılar, rekabet gücünün düşük olduğu firmaların sektörden silineceği fakat bu durumun bölgeye bir etkisi olmayacağını savunmuşlardır. (Krugman, 1996). Bu görüşe karşı olarak ise rekabet gücü düşük olan firmalar piyasadan çıkarken yenilikçi firmalara yol açmakta ve kaynak kullanımı sürecinde optimizasyon sağlamış olmaktadır. Kaynak kullanımındaki optimizasyon sayesinde ekonomik kalkınmaya bölge ve ülke genelinde katkı sağlanmaktadır (Beath, 2002).

Lipschitz, L. ve McDonald (1991), iki farklı rekabet edebilirlik değişkenini aynı para birimine dayanan mal piyasasında iş gücü maliyetine ve fiyat endeksine dayandırarak incelemişlerdir. Sonuç olarak da büyümesi hızlı ilerleyen ülkelerde gelişmiş rekabet gücünün büyümeyi tetiklediğine, yavaş büyüyen ülkelerde ise rekabet gücünün bozulmadan artırılması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Marsh ve Tokarick (1994) yaptıkları çalışmada G7 ülkelerinin rekabetçiliğini ölçmek amacıyla talep, fiyat, ihracat ve işgücü maliyetleri ile yaptıkları ampirik çalışma sonucunda yapılan analizin tam anlamı ile sonuç vermediği ve ülkeler arasında aynı şekilde çalışmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Carlin (2001) yaptıkları çalışmada 14 OECD ülkesinin belirledikleri 12 imalat sektöründe işçi maliyetleri ile pazar paylarının arasındaki ilişkiyi bulmak için maliyetlerin ve teknolojinin etkisinin önemli olduğu ancak sonuca ulaşmada yeterli olmadığını anlamışlardır. Ayrıca rekabetin arttığı piyasalarda sanayinin esnekliği artmıştır.

Tablo 1: Türkiye’de yapılan Rekabet Edilebilirliğin ölçülmesine yönelik analizler.

YAZAR	AMAÇ	YÖNTEM	SONUÇ
DPT (1996)	Şehirlerin gelişmişlik seviyelerini öğrenmek ve uygulanacak olan politikaları belirlemek	TBA, 76 Şehir, 58 Değişken	En gelişmiş illerin Bursa, Kocaeli, İzmir, Ankara ve İstanbul olduğu belirlenmiştir.
Aydemir (2002)	Şehirlerin optimal kaynak kullanımını ele almak ve verimliliklerinin rekabet edilebilirliğini ölçmek amaçlanmıştır.	VZA, 77 Şehir, 8 Girdi ve 1 Çıktı.	CCR ve BBC tahmin sonuçlarında, CCR’a göre 37 şehir, BBC’ye göre 56 şehir verimli bulunmuştur.
DPT (2003)	Şehirlerin gelişmişlik seviyelerini öğrenmek ve uygulanacak olan politikaları belirlemek	TBA, 81 şehir, 58 değişken	Bir önceki çalışmadan farklı olarak yirmi beş ilde ilerleme tespit edilmiştir.
Özdemir ve Altıparmak (2005)	Şehirlerin gelişmişlik düzeyini tespit etmek.	TBA, 81 şehir, 38 değişken	Kategorize edilmiş şekilde en gelişmiş iller tespit edilmiştir.
Güngör ve Demirgil (2005)	Bölgelerin kaynak kullanımını rekabet edilebilirlik açısından incelemek.	Bulanık VZA, 24 şehir, 8 girdi- 1 Çıktı.	Kaynak kullanımı kapsamında Bolu ve Isparta’nın verimli, Kütahya ve Yozgat’ın verimsiz olduğu kesin olarak ortaya konulmuştur.
Örkcü ve Kardiyen (2006)	İstatistikî yöntemlerin mukayese edilebilmesi için şehirlerin gelişmişlik düzeylerini belirlemek.	ÇDİY, VZA, 81 şehir, 14 değişken.	İllerin gelişmişlik sıralamasında CCR ve BBC ile TBA modelleri arasında eşdeğer ilişki vardır.
Alkn, Bulu ve Kaya (2007)	Şehirlerin rekabet edilebilirlik analizini yaparak karşılaştırmada bulunmak.	Endeks, 81 şehir, 36 değişken.	Rekabet edilebilirliği en kötü şehir Ardahan, en iyi il İstanbul.
Kara (2008)	Bölgelerin rekabet edilebilirliği belirleyerek politika üretmek.	TBA, 81 şehir ve 26 alt bölge, 30 değişken	Kategorize edilerek en iyi bölgeler belirlenmiştir.
Kalk. Bak. (2014)	Şehirlerin gelişmişlik seviyelerini öğrenmek ve uygulanacak olan politikaları belirlemek	TBA, 81 şehir, 61 değişken	6 kademe olmak üzere gelişmişliklerine göre iller kategorize edilmiştir.

Kaynak: Türkçe kaynaklarda yapılan literatür taramasında elde edilen bulgulara göre hazırlanmıştır.

Tabloda görüleceği üzere çalışmalardan elde edilen bulguların çoğunluğunda rekabetçilik olgusunun rekabet gücü düzeyini etkilediği/etkileyeceği yönünde genel görüş birliği oluşmuştur. Ancak çalışmalar, rekabetçilik potansiyeli değeri, sektörler, yerel özellikler, örneklem, analiz yöntemi vb. gibi açılardan birbirinden farklılaşmakta ve bu durum rekabet edilebilirliğin yönü ve büyüklüğü konusunda farklı bulgulara ulaşılmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmayı literatürdeki diğer çalışmalardan ayıran temel özellik, TR81 bölgesinde bu boyutta yapılmış bir saha çalışmasının bulunması ile sonucunda Elmas Modeli analizi ile her bir ilin sektörler bazında ve genel rekabetçi yapısını ortaya konulmasıdır.

2. Uygulama

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Rekabet avantajına sahip sektörlerin bu avantajı kullanarak rekabet üstünlüğü sağlayan illerin rekabetçi yapısını anlayabilmek ve ölçebilmek amacıyla öncelikle TR81 Bölgesi illeri üzerinde istihdam ve iş yeri sayıları ile rekabet avantajı bulunan sektörleri belirlemek için üç yıldız analizi yapılmış olup daha sonra bir saha çalışması yapılmasına karar verilmiştir. Yapılacak olan saha çalışması literatürde rekabetçilik kavramının biçimlendirilmesinde söz sahibi olan M. Porter'ın, geliştirdiği Elmas modelinin değişkenleri kullanılarak anket formu oluşturup sahada uygulanmıştır.

Rekabet olgusunu ve oluşumundaki sebepleri açığa çıkarmak, rekabet yapısını kontrol altında tutmaya, bir sektörün karlılığının nereden geldiğini anlamaya ve daha etkin kalkınma modellerini geliştirmeye yardımcı olacaktır. Politika yapıcıları ile firma yöneticilerinin, kalkınma kutuplarının ve şirketlerin konumlarını belirleyebilmek ve avantaj sağlamak için rekabet olgusuna önem vermeleri gerekmektedir. (Porter, 2010) Sektördeki rekabet yapısının firmaların rekabet gücü üzerinde etkisini ortaya çıkaracak olan beş kuvvetin baskısı, firmaları bu baskıya karşı hamle üretecek ve hücum amaçlı tedbirler alması gerektiğini savunmaktadır. (Porter, 1980) Porter'ın bu görüşünden yola çıkarak, bu araştırma sürecinde TR81 bölgesi illeri olan Bartın, Karabük ve Zonguldak illerinde sektörel rekabet olgusunun ne kadar yaygın olduğu, şehirlerin hangi sektörlerde birbirleri arasında üstünlük sağladığını, TR81 bölgesinin ülke genelinde hangi sektörlerde rekabet avantajı bulunduğunu, hangi sektörlerde kümelenme potansiyeli bulunduğunu ortaya koymak ve bölgesel kalkınma açısından başat role sahip sektörlerin iller bazında entegre edilmesi için model geliştirmek üzere araştırma yapılmıştır.

2.2. Araştırma Hakkında Genel Bilgiler

Rekabet gücünün belirlenmesine yönelik yaptığımız çalışmanın analiz kısmında kullanılacak olan model ve değişkenler için literatür taraması yapılmış ancak herkesçe kabul görmüş genel bir modelin olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmanın literatür taraması kısmında da belirtildiği üzere bölgesel rekabet gücünün ulusal kalkınmaya pozitif bir etkisi olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Yaptığımız çalışmada iki aşamalı analiz

yapılmıştır. Birinci aşamada her üç ilin Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin veri tabanından alınan Nace Rev. 2 kodu imalat sanayinde faaliyet gösteren firma verileri tedarik edilerek M.Porter'in üç yıldız analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda Bartın, Zonguldak ve Karabük İllerinin imalat sanayilerinin büyüklük, baskınlık ve uzmanlık düzeyleri tespit edilerek illerin rekabet güçleri ve kümelenme potansiyelleri bulunarak iller sıralanmıştır.

2.3. Araştırmanın Yöntemi (Metodolojisi)

Bu çalışma için Bartın Üniversitesi etik kurulundan 14.03.2024 tarihli 3 numaralı toplantıda 2024-SBB-0266 numaralı başvuru ile onay alınmıştır. Çalışmanın saha araştırmasına yönelik kullanılan anket formu, ulusal literatürde konuyla doğrudan/dolaylı ilgili araştırma yapılan çalışmalardan [Yapraklı, S., & Aslan, Ö. F. (2023), Ceyhan, M. S., & Özcan, S. Ö. (2018)] yararlanılmıştır. Söz konusu çalışmalardan yararlanılarak hazırlanan anket formu 6 bölümden ve 60 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcı bilgileri ve firma yapıları ile ilgili 13 soru bulunmaktadır. İkinci bölümde rekabet olgusunun firmalar ve kalkınma üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla, Elmas Modelinin değişkenlerinden biri olan faktör koşulları başlığı altında 9 soru, üçüncü bölümde yine Elmas Modeli değişkenlerinden biri olan talep koşulları başlığı altında 8 soru, dördüncü bölümde Elmas Modeli değişkenlerinden biri olan ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutu başlığı altında 8 soru, beşinci bölümde yine Elmas Modeli değişkenlerinden firma stratejisi, yapısı ve boyutu başlığı altında 13 soru ve son olarak altıncı bölümde yine Elmas Modeli değişkenlerinden kamu ve paydaş destekleri boyutu adı altında 9 soru sorularak rekabet olgusunun etkileri ölçülmeye çalışılmıştır. Katılımcıların rekabet edilebilirliğin kalkınmaya olan etkisinin tespitine ilişkin sorularda 1-Kesinlikle Hayır, 2-Hayır, 3-Kararsız, 4-Evet ve 5-Kesinlikle Evet seçeneklerince derecelendirilmiş olup katılımcıların sorulara cevap vermesi istenmiştir. Böylece hem rekabet gücünün kalkınma üzerindeki etkilerine ilişkin görüşler ortaya konulmaya hem de rekabet gücü- bölgesel kalkınma ilişkisine yönelik regresyon analizlerinde kullanılacak bağımlı/bağımsız değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında anket sorularının güvenilirliğinin ölçülmesi için güvenilirlik analizi yapılmıştır. İlk olarak anket uygulamasında kullanılması amaçlanan 60 adet sorunun güvenilirlik analizinin yapılması amacıyla Bartın, Karabük ve Zonguldak illerinde toplamda 100 anket yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS vasıtasıyla Cronbach Alpha değerine bakılmıştır.

Cronbach Alpha değeri;

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum_{l=1}^K \sigma_{f_l}^2}{\sigma_{z_l}^2} \right)$$

formülü ile hesaplanmaktadır. (Elma, 2019)

$K =$ Ele alınan madde sayısı, $\sigma^2 =$ Testte elde edilen toplam skorun varyansı ve $\sigma^2 / n =$ maddenin örneklemdaki varyansıdır. Cronbach Alpha değeri almış olduğu değere göre şu şekilde yorumlanmaktadır;

0,00 < α < 0,40-güvenilir olmayan ölçeği, 0,41 < α < 0,60-düşük seviyede güvenilir olan ölçeği, 0,61 < α < 0,80-orta seviyede güvenilir olan ölçeği ve 0,81 < α < 1,00-yüksek seviyede güvenilir olan ölçeği göstermektedir.

Ankete ilişkin Cronbach Alpha değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Anket Sorularının Güvenilirlik Analizi

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,958	,958	47

Kaynak: IBM, (E.T.: 14.05.2023)

Anket uygulamasında küme belirleyicisi olarak ele alınan faktör koşulları başlığı altında 9 soru, talep koşulları başlığı altında 8 soru, ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutu başlığı altında 8 soru firma stratejisi, yapısı ve boyutu başlığı altında 13 soru ve kamu ve paydaş destekleri 9 sorunun Cronbach Alpha değerine bakılmıştır. Cronbach Alpha değeri olarak 0,958 yüksek seviyede güvenilir ölçek olarak tespit edilmiştir.

2.4. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Bu bölümde rekabet avantajını belirlemek üzere yapılan üç yıldız analizini ve elmas modeli yöntemi üzerine yapılan analizlerin sonuçları yer almaktadır.

2.4.1. Üç Yıldız Analizine İlişkin Bulgular

Yapılan il bazlı analizler sonucunda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin veri tabanından alınan Nace Rev. 2 kodu imalat sanayinde faaliyet gösteren firma verileri neticesinde, 292 sektör içinden aktif faaliyetin olduğu Bartın ilinde 239 firma ve 26.474 istihdam, Zonguldak ilinde 550 firma 100.350 istihdam, Karabük ilinde 506 firma ve 49.354 istihdam mevcuttur. Yapılan analizde kullanılan formüller şu şekildedir;

İl (Bartın, Karabük, Zonguldak) düzeyinde;

Büüklük = e_i / E_i ;

Baskınlık = e_i / e_n

Uzmanlaşma = $(e_i / e_n) / (E_i / E_n)$

e_i : İlerdeki i sektörüne ait istihdam sayısı, E_i : TR81 Bölgesi'nin i sektöründeki istihdam sayısı, e_n : TR81 Bölgesi'nin toplam istihdam sayısı ve E_n : Türkiye Genelindeki toplam istihdam sayısıdır.

Üç yıldız analizi kapsamında tespit edilen büyüklük, baskınlık ve uzmanlaşma değerlerinin eşik değerler ile kıyaslanması ile Bartın'da bir yıldız (aday) alan 45 sektör, iki yıldız (potansiyel) alan 29, üç yıldız (olgun) alan 18 sektör bulunmaktadır. Zonguldak ilinde bir yıldız (aday) alan 99, iki yıldız (potansiyel) alan 7, üç yıldız (olgun) alan 41 sektör bulunmaktadır. Karabük ilinde bir yıldız (aday) alan 72, iki yıldız (potansiyel) alan 17, üç yıldız (olgun) alan 19 sektör bulunmaktadır.

İl bazlı analizimizde yapılan aranjman sonucu çalışmaya konu olan illerin olgun sektörlerinde, birbiri arasında kıyaslanacak olan illeri ile arasında ortak paydası olmayan (iki ya da üç ilde üç yıldız almayan) sektörler belirlenmiş olup bu sektörler çalışmaya konu olmuştur. Bu bağlamda Bartın ilinde 8 olgun sektör, Zonguldak ilinde 20 olgun sektör ve Karabük ilinde 5 olgun sektör belirlenmiştir. Bu sektörlerin üretim yapıları, üretim faaliyetleri ve kümelenme potansiyelleri incelenmiştir.

Tablo 2: TR81 bölgesinde sadece Bartın ilinde üç yıldız alan sektörler

Sektör	Bartın	TR81	Büyüklük	Baskınlık	Uzmanlaşm
	İstihdam	İstihdam	Bartın	Bartın	a Bartın
Ayakkabı, Bot, Terlik Vb. İmalatı	895	1180	0,0169	0,7584	5,6797
Birincil Formda Plastik Hammaddelerin İmalatı	651	651	0,0150	1	5,0286
Çimento İmalatı	248	340	0,0175	0,7294	5,8626
Diğer Kauçuk Ürünleri İmalatı	950	1257	0,0147	0,7557	4,9384
Fırınlanmış Kilden Tuğla, Karo ve İnşaat Malzemeleri İmalatı	329	402	0,0205	0,8184	6,8754
İç ve Dış Lastik İmalatı; Lastiğe Sırt Geçirilmesi ve Yeniden İşlenmesi	350	371	0,0170	0,9433	5,6929
Motorlu Kara Taşıtları İçin Elektrik ve Elektronik Donanımların İmalatı	594	594	0,0141	1	4,7541
Plastik Tabaka, Levha, Tüp ve Profil İmalatı	1960	1998	0,0159	0,9809	5,3438

Bartın ilinde istihdam verileri üzerine yapılan analiz neticesinde, 19 sektörde üç yıldız aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Bartın ilinde diğer illerde bulunmayan, farklı olarak rekabet avantajı bulunan 8 sektör belirlenmiş olup, bölge içerisinde farkındalık yaratan ve yatırıma açık sektörler, Bartın çerçevesinde değerlendirilerek geliştirilebilecek olan sektörler Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 3: TR81 bölgesinde sadece Karabük ilinde üç yıldız alan sektörler

Sektör	Karabük İstihdam	TR81 İstihdam	Büyükölçü Karabük	Baskınlık Karabük	Uzmanlaşma Karabük
Barların Soğuk Çekilmesi	860	878	0,1706	0,9794	46,2182
Çelik Dökümü	248	306	0,0181	0,8104	4,9093
Demir Yolu Lokomotifleri ve Vagonlarının İmalatı	3976	3976	0,1443	1	39,0784
Deri Giyim Eşyası İmalatı	131	131	0,0130	1	3,5295
Diğer Demir Dışı Metallerin Dökümü	248	248	0,0474	1	12,8462

Karabük ilinde istihdam verileri üzerine yapılan analiz neticesinde, 17 sektörde üç yıldız aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Karabük ilinde diğer illerde bulunmayan, farklı olarak rekabet avantajı bulunan 5 sektör belirlenmiş olup, bölge içerisinde farklılık yaratan ve yatırıma açık sektörler, Karabük ili çerçevesinde değerlendirilerek geliştirilebilecek olan sektörler Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 4: TR81 bölgesinde sadece Karabük ilinde üç yıldız alan sektörler

Sektör	İstihdam	Tr81 İstihdam	Büyükölçü	Baskınlık	Uzmanlaşma
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı	13036	14665	0,073	0,889	8,001
Ahşap kaplama paneli ve ağaç esaslı panel imalatı	6242	6721	0,14	0,929	15,299
Ahşap konteyner imalatı	6236	6320	0,159	0,987	17,417
Başka yerde sınıflandırılmamış diğer madencilik ve taş ocakçılığı	6149	6149	0,179	1	19,592
Beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer ürünlerin imalatı	185	215	0,014	0,86	1,539
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	4099	5852	0,013	0,7	1,384
Elektrik dağıtım ve kontrol cihazları imalatı	1112	1307	0,015	0,851	1,681
Elektrik enerjisi üretimi	3683	3950	0,029	0,932	3,197
Elektrik motorlarının, jeneratörlerin ve transformatörlerin imalatı	941	1013	0,013	0,929	1,442
Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım	3683	3950	0,024	0,932	2,64

CEYHAN & BÜLBÜL

Gemilerin ve yüzen yapıların inşası	670	670	0,031	1	3,348
Ham petrol ve doğal gaz çıkarımı	342	342	0,244	1	26,701
Kablolamada kullanılan gereçlerin imalatı	525	543	0,016	0,967	1,743
Kireç ve alçı imalatı	1938	1984	0,181	0,977	19,851
Madenler ve maden cevherlerinin toptan ticareti	1158	1158	0,06	1	6,515
Metallerin işlenmesi ve kaplanması	1404	1685	0,025	0,833	2,711
Plastik inşaat malzemesi imalatı	796	880	0,014	0,905	1,575
Seramik yalıtkanların (izolatörlerin) ve yalıtkan bağlantı parçalarının imalatı	23	23	0,024	1	2,65
Suni veya sentetik elyaf imalatı	967	967	0,041	1	4,497
Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	1169	1169	0,052	1	5,643

Zonguldak ili istihdam verileri üzerine yapılan üç yıldız analizi sonucu 41 sektörün üç yıldız aldığı tespit edilmiştir. Mukayeseli üstünlüğünü tespit etmeye çalıştığımız sektörlerde bölge illerinin coğrafi koşulları ve sektörel benzerlikleri neticesinde sadece Zonguldak ili özelinde üç yıldız alan 20 sektör belirlenmiş, akabinde Tablo 4’te belirtilmiştir. Sonuç olarak Zonguldak ilinde 20 sektörde, Bartın ilinde 8 sektörde ve Karabük ilinde 5 sektörde rekabet avantajına sahip oldukları görülmüştür.

2.4.2. Elmas Modeline İlişkin Analiz Sonuçları

Porter’in Elmas Modeli’ne göre belirlenen beş boyut (faktör koşulları, talep koşulları, ilgili ve destekleyici kuruluşlar, firma stratejisi, yapısı ve rekabet ve kamu ve paydaş destekleri boyutu) açısından firmaların rekabet üstünlükleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla öncelikle modelde kullanılan ölçeklerin uyum ve güvenilirlik testleri yapılmış ve olası hata ya da sahteliklerin giderilmeye yönelik çalışılmıştır. Elmas Modeli’ne ilişkin ölçekler/faktörler için yapılan testlerin sonuçları Tablo 5’teki gibidir.

Tablo 5: Ölçeklerin uyumuna ve güvenilirliğine ilişkin test sonuçları

Ölçek/Faktör	KMO	Bartlett χ^2 (p)	Cronbach's (a)
Faktör Koşulları (9 soru)	0,781	366,543(0,000)	0,784
Talep Koşulları (8 soru)	0,718	406,244(0,000)	0,772
İlgili ve Destekleyici Kuruluşlar (8 soru)	0,872	565,605(0,000)	0,871
Firma Stratejisi, Yapısı ve Rekabet (13 soru)	0,875	1420,403(0,000)	0,913
Kamu ve Paydaş Destekleri (9 soru)	0,916	1342,128(0,000)	0,947
Toplam	0,882	5486,203(0,000)	0,954

Tablo 5’te görüleceği üzere hem her ölçek bazında hem de tüm ölçekler bazında KMO, Bartlett χ^2 ve Cronbach’s (a) değerleri anlamlıdır. Tabloya göre KMO değerleri 0,7’den büyüktür, Bartlett’s Sphericity testi χ^2 değeri istatistik açıdan anlamlıdır (p değeri, 0,005 küçük veya eşit) ve Cronbach α katsayısı 0,7’den büyüktür/1’e yakındır. Bu

durumda sırasıyla ölçekteki değişkenlerin açıklayıcılık güçlerinin yüksek olduklarını, normal dağılım sergilediklerini ve değişkenlerin iç tutarlılık/güvenirlik düzeylerinin yüksek olduklarını söylemek mümkündür.

2.4.2.1. Elmas Modeli Faktör Koşulu Boyutu

Rekabet avantajlarını ortaya koymak amacıyla yaptığımız anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular Elmas Modeli boyutlarına göre her il için ayrı ayrı aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 6: Elmas modeli faktör koşulları boyutu: Bartın

ÖLÇEK DEĞERİ FAKTÖR KOŞULLARI	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1-Etkin ve verimli mal üretimi yapıyorum.	3,0	6,3	12,0	25,0	6,0	12,5	13,0	27,1	14,0	29,2
2-Düşük maliyetli girdi sağlıyorum.	5,0	10,4	14,0	29,2	8,0	16,7	16,0	33,3	5,0	10,4
3-Teknolojik yenilikleri takip edebiliyorum.	0,0	0,0	3,0	6,3	9,0	18,8	22,0	45,8	14,0	29,2
4-AR-GE harcaması yapıyorum.	8,0	16,7	10,0	20,8	10,0	20,8	12,0	25,0	8,0	16,7
5-Profesyonel danışmanlık hizmeti satın alımı yapıyorum	8,0	16,7	16,0	33,3	2,0	4,2	15,0	31,3	7,0	14,6
6-Çalışan eğitimini minimum maliyetle karşılanması imkânımız vardır.	3,0	6,3	14,0	29,2	11,0	22,9	13,0	27,1	7,0	14,6
7-Nitelikli eleman ihtiyacının il/bölgeden karşılanması imkânımız vardır.	3,0	6,3	13,0	27,1	13,0	27,1	14,0	29,2	5,0	10,4
8-Bu sektörde tedarik edilen girdiler kolay bulunur.	5,0	10,4	7,0	14,6	12,0	25,0	15,0	31,3	9,0	18,8
9-Bu sektörün tedarikçilerinin gücü, bu sektör için bir tehdit oluşturmaz.	8,0	16,7	8,0	16,7	11,0	22,9	10,0	20,8	11,0	22,9
ORTALAMA	5	10,0	11	22,5	9	19,0	14	30,1	9	18,5

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 6'ya göre Bartın ili için faktör koşulları boyutunda yer alan dokuz seçenekten yedi tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. Faktör koşulları sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %61 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların faktör koşullarına ilişkin tablodaki 1. ,2., 3., 4., 7., 8. ve 9. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %60

oranında yüksek, tablodaki 5. ve 6. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %50'ye yakın çıkmıştır.

Tablo 7: Elmas Modeli faktör koşulları boyutu: Zonguldak

ÖLÇEK DEĞERİ	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
FAKTÖR KOŞULLARI BOYUTU										
1-Etkin ve verimli mal üretimi yapıyorum.	5,0	8,8	7,0	12,3	7,0	12,3	16,0	28,1	22,0	38,6
2-Düşük maliyetli girdi sağlıyorum.	10,0	17,5	14,0	24,6	6,0	10,5	18,0	31,6	9,0	15,8
3-Teknolojik yenilikleri takip edebiliyorum.	3,0	5,3	7,0	12,3	7,0	12,3	22,0	38,6	18,0	31,6
4-AR-GE harcaması yapıyorum.	6,0	10,5	16,0	28,1	6,0	10,5	14,0	24,6	15,0	26,3
5-Profesyonel danışmanlık hizmeti satın alımı yapıyorum	8,0	14,0	22,0	38,6	6,0	10,5	7,0	12,3	14,0	24,6
6-Çalışan eğitimini minimum maliyetle karşılanması imkânımız vardır.	4,0	7,0	21,0	36,8	9,0	15,8	12,0	21,1	11,0	19,3
7-Nitelikli eleman ihtiyacının il/bölgeden karşılanması imkânımız vardır.	7,0	12,3	17,0	29,8	11,0	19,3	16,0	28,1	6,0	10,5
8-Bu sektörde tedarik edilen girdiler kolay bulunur.	5,0	8,8	18,0	31,6	8,0	14,0	17,0	29,8	9,0	15,8
9-Bu sektörün tedarikçilerinin gücü, bu sektör için bir tehdit oluşturmaz.	4,0	7,0	20,0	35,1	9,0	15,8	13,0	22,8	11,0	19,3
ORTALAMA	5,8	10,1	15,8	27,7	7,7	13,5	15,0	26,3	12,8	22,4

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 7'ye göre Zonguldak ili için faktör koşulları boyutunda yer alan dokuz seçenekten üç tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. Faktör koşulları sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %56 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların faktör koşullarına ilişkin tablodaki 1., 2. ve 3. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %69,5 oranında yüksek, tablodaki 4., 5., 6., 7., 8.ve 9. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %49,5'e yakın çıkmıştır.

Tablo 8: Elmas Modeli faktör koşulları boyutu: Karabük

ÖLÇEK DEĞERİ	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
FAKTÖR KOŞULLARI BOYUTU										
1-Etkin ve verimli mal üretimi yapıyorum.	9,0	14,5	16,0	25,8	8,0	12,9	14,0	22,6	15,0	24,2
2-Düşük maliyetli girdi sağlıyorum.	14,0	22,6	15,0	24,2	9,0	14,5	19,0	30,6	5,0	8,1

CEYHAN & BÜLBÜL

3-Teknolojik yenilikleri takip edebiliyorum.	4,0	6,5	6,0	9,7	7,0	11,3	24,0	38,7	21,0	33,9
4-AR-GE harcaması yapıyorum.	11,0	17,7	18,0	29,0	4,0	6,5	14,0	22,6	15,0	24,2
5-Profesyonel danışmanlık hizmeti satın alımı yapıyorum	17,0	27,4	28,0	45,2	2,0	3,2	3,0	4,8	12,0	19,4
6-Çalışan eğitimini minimum maliyetle karşılanması imkânımız vardır.	13,0	21,0	20,0	32,3	9,0	14,5	15,0	24,2	5,0	8,1
7-Nitelikli eleman ihtiyacının il/bölgeden karşılanması imkânımız vardır.	12,0	19,4	23,0	37,1	10,0	16,1	11,0	17,7	6,0	9,7
8-Bu sektörde tedarik edilen girdiler kolay bulunur.	9,0	14,5	13,0	21,0	9,0	14,5	25,0	40,3	6,0	9,7
9-Bu sektörün tedarikçilerinin gücü, bu sektör için bir tehdit oluşturmaz.	4,0	6,5	21,0	33,9	11,0	17,7	17,0	27,4	9,0	14,5
ORTALAMA	10,3	16,7	17,8	28,7	7,7	12,4	15,8	25,4	10,4	16,8

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 8'e göre Karabük ili için faktör koşulları boyutunda yer alan dokuz seçenekten üç tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. Faktör koşulları sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %48 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların faktör koşullarına ilişkin tablodaki 2. ,3. ve 8. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %62 oranında yüksek, tablodaki 1., 4., 5., 6., 7. ve 9. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %41,45'e yakın çıkmıştır.

2.4.2.2. Elmas Modeli Talep Koşulu Boyutu

Tablo 9'a göre Bartın ili talep koşulları boyutunda yer alan sekiz adet sorunun beş tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. Talep koşulları sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %60 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların talep koşullarına ilişkin tablodaki 2., 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %63,35 oranında yüksek, tablodaki 1., 3. ve 4. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %41,96'ya yakın çıkmıştır.

Tablo 9: Elmas Modeli talep koşulları boyutu: Bartın

ÖLÇEK DEĞERİ	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1-İl içi üretim ve satış düzeyi yüksektir.	8,0	16,7	16,0	33,3	14,0	29,2	7,0	14,6	3,0	6,3
2-Tüketicilerin teknoloji takip düzeyleri yüksektir.	5,0	10,4	13,0	27,1	6,0	12,5	20,0	41,7	4,0	8,3

CEYHAN & BÜLBÜL

3-Yabancı talep yüksektir.	9,0	18,8	12,0	25,0	11,0	22,9	12,0	25,0	4,0	8,3
4-Yabancı yatırımcıyı çekecek potansiyel talep mevcuttur.	7,0	14,6	13,0	27,1	7,0	14,6	13,0	27,1	8,0	16,7
5-Ucuz ve kaliteli mal talep durumu yüksektir.	7,0	14,6	9,0	18,8	8,0	16,7	20,0	41,7	4,0	8,3
6-Yerel ve uluslararası talep benzerliği vardır.	5,0	10,4	10,0	20,8	9,0	18,8	19,0	39,6	5,0	10,4
7-Müşterilerimizden yoğun talep gelirse, ürün/hizmet standartlarımızı değiştirebiliriz.	3,0	6,3	5,0	10,4	9,0	18,8	15,0	31,3	16,0	33,3
8-Fiyat düzeyinin hedef kitlemiz için çok önemlidir.	3,0	6,3	2,0	4,2	5,0	10,4	20,0	41,7	18,0	37,5
ORTALAMA	5,9	12,2	10,0	20,8	8,6	18,0	15,8	32,8	7,8	16,1

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 10'a göre Zonguldak ili talep koşulları boyutunda yer alan sekiz adet sorunun beş tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. Talep koşulları sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %64 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların talep koşullarına ilişkin tablodaki 2., 5., 6., 7. ve 8. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %72,61 oranında yüksek, tablodaki 1., 3. ve 4. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %48,2'ye yakın çıkmıştır.

Tablo 10: Elmas Modeli talep koşulları boyutu: Zonguldak

ÖLÇEK DEĞERİ TALEP KOŞULLARI BOYUTU	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1-İl içi üretim ve satış düzeyi yüksektir.	4,0	7,0	18,0	31,6	9,0	15,8	14,0	24,6	12,0	21,1
2-Tüketicilerin teknoloji takip düzeyleri yüksektir.	5,0	8,8	12,0	21,1	12,0	21,1	19,0	33,3	9,0	15,8
3-Yabancı talep yüksektir.	9,0	15,8	16,0	28,1	14,0	24,6	9,0	15,8	9,0	15,8
4-Yabancı yatırımcıyı çekecek potansiyel talep mevcuttur.	9,0	15,8	17,0	29,8	7,0	12,3	13,0	22,8	11,0	19,3
5-Ucuz ve kaliteli mal talep durumu yüksektir.	5,0	8,8	11,0	19,3	8,0	14,0	18,0	31,6	15,0	26,3
6-Yerel ve uluslararası talep benzerliği vardır.	4,0	7,0	13,0	22,8	11,0	19,3	17,0	29,8	12,0	21,1
7-Müşterilerimizden yoğun talep gelirse, ürün/hizmet standartlarımızı değiştirebiliriz.	5,0	8,8	6,0	10,5	9,0	15,8	16,0	28,1	21,0	36,8
8-Fiyat düzeyinin hedef kitlemiz için çok önemlidir.	2,0	3,5	3,0	5,3	4,0	7,0	21,0	36,8	27,0	47,4
ORTALAMA	5,4	9,4	12,0	21,1	9,3	16,2	15,9	27,9	14,5	25,4

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 11'e göre Karabük ili talep koşulları boyutunda yer alan sekiz adet sorunun dört tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. Talep koşulları sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %57 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların talep koşullarına ilişkin tablodaki 2.,5.,7. ve 8. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %72 oranında yüksek, tablodaki 1., 3. ve 4 sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %36,6'ya yakın çıkmıştır.

Tablo 11: Elmas Modeli talep koşulları boyutu: Karabük

ÖLÇEK DEĞERİ TALEP KOŞULLARI BOYUTU	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1-İl içi üretim ve satış düzeyi yüksektir.	7,0	11,3	20,0	32,3	8,0	12,9	19,0	30,6	8,0	12,9
2-Tüketicilerin teknoloji takip düzeyleri yüksektir.	7,0	11,3	11,0	17,7	12,0	19,4	27,0	43,5	5,0	8,1
3-Yabancı talep yüksektir.	14,0	22,6	20,0	32,3	13,0	21,0	11,0	17,7	4,0	6,5
4-Yabancı yatırımcıyı çekecek potansiyel talep mevcuttur.	17,0	27,4	19,0	30,6	12,0	19,4	12,0	19,4	2,0	3,2
5-Ucuz ve kaliteli mal talep durumu yüksektir.	9,0	14,5	13,0	21,0	12,0	19,4	18,0	29,0	10,0	16,1
6-Yerel ve uluslararası talep benzerliği vardır.	7,0	11,3	13,0	21,0	18,0	29,0	17,0	27,4	7,0	11,3
7-Müşterilerimizden yoğun talep gelirse, ürün/hizmet standartlarımızı değiştirebiliriz.	5,0	8,1	7,0	11,3	9,0	14,5	23,0	37,1	18,0	29,0
8-Fiyat düzeyinin hedef kitlemiz için çok önemlidir.	5,0	8,1	2,0	3,2	4,0	6,5	28,0	45,2	23,0	37,1
ORTALAMA	8,9	14,3	13,1	21,2	11,0	17,7	19,4	31,3	9,6	15,5

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir

2.4.2.3. Elmas Modeli İlgili ve Destekleyici Kuruluşlar Boyutu

Tablo 12'ye göre Bartın ili ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutunda yer alan sekiz adet sorunun beş tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. İlgili ve destekleyici kuruluşlar boyutu sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %51 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutuna ilişkin tablodaki 1., 4., 5. ,6. ve 8. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %58,1 oranında yüksek, tablodaki 2., 3., 6. ve 7. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %39,9'a yakın çıkmıştır.

Tablo 12: Elmas Modeli ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutu: Bartın

ÖLÇEK DEĞERİ	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İLGİLİ VE DESTEKLEYİCİ KURULUŞLAR BOYUTU										
1-Ambalaj ve depolama imkanım vardır.	6,0	12,5	6,0	12,5	4,0	8,3	17,0	35,4	15,0	31,3
2-İlde üretim alanında araştırma merkezi mevcuttur.	14,0	29,2	18,0	37,5	4,0	8,3	7,0	14,6	5,0	10,4
3-İlde üretim yapılan alanda ilgili bölüm mevcuttur.	10,0	20,8	14,0	29,2	7,0	14,6	11,0	22,9	6,0	12,5
4-İlde ve çevresinde üretim yerine yakın finans kuruluşu vardır.	6,0	12,5	9,0	18,8	10,0	20,8	17,0	35,4	6,0	12,5
5-İl içi girdi tedarikçi durumu yeterlidir.	11,0	22,9	12,0	25,0	7,0	14,6	14,0	29,2	4,0	8,3
6-Eğitim kurumları ve STK'lardan faydalanma düzeyi yüksektir.	9,0	18,8	13,0	27,1	8,0	16,7	13,0	27,1	5,0	10,4
7-İl içi bakım ve onarım firmaları bulunmaktadır.	4,0	8,3	16,0	33,3	10,0	20,8	12,0	25,0	6,0	12,5
8-Üretim merkezine yakın lojistik firmaları bulunmaktadır.	3,0	6,3	10,0	20,8	8,0	16,7	14,0	29,2	13,0	27,1
ORTALAMA	7,9	16,4	12,3	25,5	7,3	15,1	13,1	27,3	7,5	15,6

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 13'e göre Zonguldak ili ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutunda yer alan sekiz adet sorunun altı tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. İlgili ve destekleyici kuruluşlar boyutu sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %59 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutuna ilişkin tablodaki 1., 4., 5., 6., 7. ve 8. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %63,2 oranında yüksek, tablodaki 2. ve 3. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %43,3'e yakın çıkmıştır.

Tablo 13: Elmas Modeli ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutu: Zonguldak

ÖLÇEK DEĞERİ	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İLGİLİ VE DESTEKLEYİCİ KURULUŞLAR BOYUTU										
1-Ambalaj ve depolama imkanım vardır.	8,0	14,0	11,0	19,3	0,0	0,0	20,0	35,1	18,0	31,6
2-İlde üretim alanında araştırma merkezi mevcuttur.	8,0	14,0	19,0	33,3	10,0	17,5	12,0	21,1	8,0	14,0
3-İlde üretim yapılan alanda ilgili bölüm mevcuttur.	8,0	14,0	16,0	28,1	14,0	24,6	12,0	21,1	7,0	12,3
4-İlde ve çevresinde üretim yerine yakın finans kuruluşu vardır.	6,0	10,5	8,0	14,0	8,0	14,0	23,0	40,4	12,0	21,1

CEYHAN & BÜLBÜL

5-İl içi girdi tedarikçi durumu yeterlidir.	6,0	10,5	12,0	21,1	10,0	17,5	13,0	22,8	16,0	28,1
6-Eğitim kurumları ve STK'lardan faydalanma düzeyi yüksektir.	6,0	10,5	14,0	24,6	8,0	14,0	16,0	28,1	13,0	22,8
7-İl içi bakım ve onarım firmaları bulunmaktadır.	10,0	17,5	10,0	17,5	13,0	22,8	17,0	29,8	7,0	12,3
8-Üretim merkezine yakın lojistik firmaları bulunmaktadır.	8,0	14,0	11,0	19,3	4,0	7,0	16,0	28,1	18,0	31,6
ORTALAMA	7,5	13,2	12,6	22,1	8,4	14,7	16,1	28,3	12,4	21,7

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 14'e göre Karabük ili ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutunda yer alan sekiz adet sorunun üç tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. İlgili ve destekleyici kuruluşlar boyutu sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %43 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutuna ilişkin tablodaki 1., 4. ve 8. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %56,95 oranında yüksek, tablodaki 2., 3., 5. ve 6. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %32,65'e yakın çıkmıştır.

Tablo 14: Elmas Modeli ilgili ve destekleyici kuruluşlar boyutu: Karabük
ÖLÇEK DEĞERİ

İLGİLİ VE DESTEKLEYİCİ KURULUŞLAR BOYUTU	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1-Ambalaj ve depolama imkanım vardır.	4,0	6,5	18,0	29,0	10,0	16,1	19,0	30,6	11,0	17,7
2-İlde üretim alanında araştırma merkezi mevcuttur.	9,0	14,5	28,0	45,2	13,0	21,0	9,0	14,5	3,0	4,8
3-İlde üretim yapılan alanda ilgili bölüm mevcuttur.	7,0	11,3	22,0	35,5	17,0	27,4	11,0	17,7	5,0	8,1
4-İlde ve çevresinde üretim yerine yakın finans kuruluşu vardır.	4,0	6,5	15,0	24,2	15,0	24,2	23,0	37,1	5,0	8,1
5-İl içi girdi tedarikçi durumu yeterlidir.	7,0	11,3	23,0	37,1	12,0	19,4	12,0	19,4	8,0	12,9
6-Eğitim kurumları ve STK'lardan faydalanma düzeyi yüksektir.	9,0	14,5	23,0	37,1	16,0	25,8	8,0	12,9	6,0	9,7
7-İl içi bakım ve onarım firmaları bulunmaktadır.	7,0	11,3	16,0	25,8	24,0	38,7	10,0	16,1	5,0	8,1
8-Üretim merkezine yakın lojistik firmaları bulunmaktadır.	8,0	12,9	13,0	21,0	17,0	27,4	18,0	29,0	6,0	9,7
ORTALAMA	6,9	11,1	19,8	31,9	15,5	25,0	13,8	22,2	6,1	9,9

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

2.4.2.4. Elmas Modeli Firma Stratejisi Yapısı ve Rekabet Boyutu

Tablo 15'e göre Bartın ili firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutunda yer alan on üç adet sorunun on üç tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. Firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutu sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %81 oranında yüksek çıkmıştır.

Tablo 15: Elmas Modeli firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutu: Bartın

ÖLÇEK DEĞERİ FİRMA STRATEJİSİ, YAPISI VE REKABET BOYUTU	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1-Firmalar arası rekabetin varlığı	1,0	2,1	1,0	2,1	3,0	6,3	20,0	41,7	23,0	47,9
2-Firmanın fiyat rekabeti düzeyi	0,0	0,0	1,0	2,1	8,0	16,7	18,0	37,5	21,0	43,8
3-Firma gelirinin yatırıma dönüşme düzeyi	1,0	2,1	2,0	4,2	9,0	18,8	18,0	37,5	18,0	37,5
4-Firmanın yerel piyasa payı	1,0	2,1	4,0	8,3	5,0	10,4	21,0	43,8	17,0	35,4
5-Firmanın ulusal piyasa payı	8,0	16,7	7,0	14,6	7,0	14,6	12,0	25,0	14,0	29,2
6-Optimum sayının üstünde KOBİ varlığı	2,0	4,2	10,0	20,8	8,0	16,7	12,0	25,0	16,0	33,3
7-Piyasadaki tescil edilmiş marka düzeyi	4,0	8,3	11,0	22,9	8,0	16,7	10,0	20,8	15,0	31,3
8-Rakip firmalar arası iletişim ağının varlığı	2,0	4,2	11,0	22,9	6,0	12,5	13,0	27,1	16,0	33,3
9-Üretim destekleme programlarının varlığı	5,0	10,4	11,0	22,9	10,0	20,8	9,0	18,8	13,0	27,1
10-Rakip işletmelere karşı rekabet gücümüz yüksektir.	5,0	10,4	3,0	6,3	9,0	18,8	14,0	29,2	17,0	35,4
11-Müşterilerimizden yoğun talep gelirse, ürün/hizmet standartlarımızı değiştirebiliriz.	2,0	4,2	1,0	2,1	6,0	12,5	18,0	37,5	21,0	43,8
12-Şirketimiz tüm iş faaliyetlerinde maliyet azaltmaya önem verir.	0,0	0,0	4,0	8,3	3,0	6,3	23,0	47,9	18,0	37,5
13-Firmamız patent, faydalı model ve markaya önem verir.	3,0	6,3	1,0	2,1	3,0	6,3	19,0	39,6	22,0	45,8
ORTALAMA	2,6	5,4	5,2	10,7	6,5	13,6	15,9	33,2	17,8	37,0

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 16'ya göre Zonguldak ili firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutunda yer alan on üç adet sorunun on üç tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. Firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutu sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %74 oranında yüksek çıkmıştır.

Tablo 16. Elmas Modeli firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutu: Zonguldak

ÖLÇEK DEĞERİ FİRMA STR., YAPISI VE REKABET BOYUTU	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1-Firmalar arası rekabetin varlığı	7,0	12,3	2,0	3,5	2,0	3,5	15,0	26,3	31,0	54,4
2-Firmanın fiyat rekabeti düzeyi	4,0	7,0	4,0	7,0	4,0	7,0	21,0	36,8	24,0	42,1
3-Firma gelirinin yatırıma dönüşme düzeyi	7,0	12,3	6,0	10,5	10,0	17,5	13,0	22,8	21,0	36,8
4-Firmanın yerel piyasa payı	7,0	12,3	4,0	7,0	8,0	14,0	14,0	24,6	24,0	42,1
5-Firmanın ulusal piyasa payı	14,0	24,6	10,0	17,5	7,0	12,3	6,0	10,5	20,0	35,1
6-Optimum sayının üstünde KOBİ varlığı	8,0	14,0	9,0	15,8	8,0	14,0	12,0	21,1	20,0	35,1
7-Piyasadaki tescil edilmiş marka düzeyi	5,0	8,8	12,0	21,1	13,0	22,8	9,0	15,8	18,0	31,6
8-Rakip firmalar arası iletişim ağının varlığı	9,0	15,8	10,0	17,5	6,0	10,5	10,0	17,5	22,0	38,6
9-Üretim destekleme programlarının varlığı	10,0	17,5	7,0	12,3	9,0	15,8	12,0	21,1	19,0	33,3
10-Rakip işletmelere karşı rekabet gücümüz yüksektir.	5,0	8,8	7,0	12,3	6,0	10,5	14,0	24,6	25,0	43,9
11-Müşterilerimizden yoğun talep gelirse, ürün/hizmet standartlarımızı değiştirebiliriz.	4,0	7,0	5,0	8,8	5,0	8,8	18,0	31,6	25,0	43,9
12-Şirketimiz tüm iş faaliyetlerinde maliyet azaltmaya önem verir.	4,0	7,0	6,0	10,5	4,0	7,0	25,0	43,9	18,0	31,6
13-Firmamız patent, faydalı model ve markaya önem verir.	2,0	3,5	5,0	8,8	3,0	5,3	22,0	38,6	25,0	43,9
ORTALAMA	6,6	11,6	6,7	11,7	6,5	11,5	14,7	25,8	22,5	39,4

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 17'ye göre Karabük ili firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutunda yer alan on üç adet sorunun on iki tanesi yüksek (4) ve en yüksek (5) ölçek değeri düzeyindedir. Firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutu sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %69 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutuna ilişkin tablodaki 1., 2., 3., 4., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. ve 13. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %76,3 oranında yüksek, tablodaki 5. soruya verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %51,99'e yakın çıkmıştır.

Tablo 17: Elmas Modeli firma stratejisi, yapısı ve rekabet boyutu: Karabük

ÖLÇEK DEĞERİ	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
FİRMA STR., YAPISI VE REKABET BOYUTU										
1-Firmalar arası rekabetin varlığı	5,0	8,1	4,0	6,5	6,0	9,7	30,0	48,4	17,0	27,4
2-Firmanın fiyat rekabeti düzeyi	5,0	8,1	3,0	4,8	7,0	11,3	31,0	50,0	16,0	25,8
3-Firma gelirinin yatırıma dönüşme düzeyi	4,0	6,5	10,0	16,1	15,0	24,2	24,0	38,7	9,0	14,5
4-Firmanın yerel piyasa payı	2,0	3,2	13,0	21,0	7,0	11,3	31,0	50,0	9,0	14,5
5-Firmanın ulusal piyasa payı	9,0	14,5	17,0	27,4	16,0	25,8	14,0	22,6	6,0	9,7
6-Optimum sayının üstünde KOBİ varlığı	4,0	6,5	14,0	22,6	21,0	33,9	17,0	27,4	6,0	9,7
7-Piyasadaki tescil edilmiş marka düzeyi	7,0	11,3	15,0	24,2	14,0	22,6	20,0	32,3	6,0	9,7
8-Rakip firmalar arası iletişim ağının varlığı	10,0	16,1	15,0	24,2	14,0	22,6	18,0	29,0	5,0	8,1
9-Üretim destekleme programlarının varlığı	8,0	12,9	16,0	25,8	15,0	24,2	16,0	25,8	7,0	11,3
10-Rakip işletmelere karşı rekabet gücümüz yüksektir.	10,0	16,1	10,0	16,1	10,0	16,1	23,0	37,1	9,0	14,5
11-Müşterilerimizden yoğun talep gelirse, ürün/hizmet standartlarımızı değiştirebiliriz.	2,0	3,2	2,0	3,2	8,0	12,9	36,0	58,1	14,0	22,6
12-Şirketimiz tüm iş faaliyetlerinde maliyet azaltmaya önem verir.	3,0	4,8	4,0	6,5	7,0	11,3	32,0	51,6	16,0	25,8
13-Firmamız patent, faydalı model ve markaya önem verir.	4,0	6,5	5,0	8,1	8,0	12,9	29,0	46,8	16,0	25,8
ORTALAMA	5,6	9,1	9,8	15,9	11,4	18,4	24,7	39,8	10,5	16,9

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

2.4.2.5. Elmas Modeli Kamu ve Paydaş Destekleri Boyutu

Tablo 18'e göre Bartın ili kamu ve paydaş destekleri boyutunda yer alan dokuz adet sorunun bir tanesi yüksek (4) değeri düzeyindedir. Kamu ve paydaş destekleri boyutu sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %44 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların kamu ve paydaş destekleri boyutuna ilişkin tablodaki 1. soruya verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %56 oranında yüksek, tablodaki 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %40'a yakın çıkmıştır.

Tablo 18: Elmas Modeli kamu ve paydaş destekleri boyutu: Bartın

ÖLÇEK DEĞERİ	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KAMU VE PAYDAŞ DESTEKLERİ BOYUTU										

CEYHAN & BÜLBÜL

1-Maliyet üstünlüğü sağlayan teşvikler vardır.	8,0	16,7	10,0	20,8	7,0	14,6	14,0	29,2	9,0	18,8
2-Nitelikli işgücü temini imkanı bulunmaktadır.	7,0	14,6	15,0	31,3	7,0	14,6	11,0	22,9	8,0	16,7
3-Vergi muafiyetleri vardır ve yeterlidir.	11,0	22,9	13,0	27,1	11,0	22,9	8,0	16,7	5,0	10,4
4-İhracat destekleri bulunmaktadır.	10,0	20,8	12,0	25,0	12,0	25,0	9,0	18,8	5,0	10,4
5-Dış ticaret engelleri azaltılmaktadır.	11,0	22,9	8,0	16,7	11,0	22,9	13,0	27,1	5,0	10,4
6-Üretim ve ticaret kolaylaştırıcı hukuki düzenlemeler vardır.	6,0	12,5	10,0	20,8	16,0	33,3	11,0	22,9	5,0	10,4
7-Mal ve piyasa çeşitlendirmesi teşvikleri bulunmaktadır.	6,0	12,5	11,0	22,9	15,0	31,3	8,0	16,7	8,0	16,7
8-Hibelere erişim düzeyi yüksektir.	13,0	27,1	10,0	20,8	8,0	16,7	11,0	22,9	6,0	12,5
9-İl dışına emek ve sermaye göçünü engelleyen tedbirler bulunmaktadır.	14,0	29,2	12,0	25,0	11,0	22,9	5,0	10,4	6,0	12,5
ORTALAMA	9,6	19,9	11,2	23,4	10,9	22,7	10,0	20,8	6,3	13,2

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 19'a göre Zonguldak ili kamu ve paydaş destekleri boyutunda yer alan dokuz adet sorunun altı tanesi yüksek (4) ve çok yüksek (5) değeri düzeyindedir. Kamu ve paydaş destekleri boyutu sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %48 oranında yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcı firmaların kamu ve paydaş destekleri boyutuna ilişkin tablodaki 1., 3., 4., 5., 7. ve 9. sorulara verdikleri cevaplarda rekabet gücünün %51,4 oranında yüksek, tablodaki 2. ve 8. sorulara verdikleri cevaplarda ise rekabet gücü %37,5'e yakın çıkmıştır.

Tablo 19: Elmas Modeli kamu ve paydaş destekleri boyutu: Zonguldak

ÖLÇEK DEĞERİ KAMU VE PAYDAŞ DESTEKLERİ BOYUTU	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1-Maliyet üstünlüğü sağlayan teşvikler vardır.	13,0	22,8	15,0	26,3	4,0	7,0	17,0	29,8	8,0	14,0
2-Nitelikli işgücü temini imkanı bulunmaktadır.	12,0	21,1	19,0	33,3	10,0	17,5	11,0	19,3	5,0	8,8
3-Vergi muafiyetleri vardır ve yeterlidir.	12,0	21,1	14,0	24,6	11,0	19,3	14,0	24,6	6,0	10,5
4-İhracat destekleri bulunmaktadır.	11,0	19,3	11,0	19,3	11,0	19,3	13,0	22,8	11,0	19,3
5-Dış ticaret engelleri azaltılmaktadır.	10,0	17,5	10,0	17,5	9,0	15,8	18,0	31,6	10,0	17,5
6-Üretim ve ticaret kolaylaştırıcı hukuki düzenlemeler vardır.	10,0	17,5	8,0	14,0	18,0	31,6	10,0	17,5	11,0	19,3

CEYHAN & BÜLBÜL

7-Mal ve piyasa çeşitlendirmesi teşvikleri bulunmaktadır.	10,0	17,5	11,0	19,3	8,0	14,0	19,0	33,3	9,0	15,8
8-Hibelere erişim düzeyi yüksektir.	16,0	28,1	13,0	22,8	8,0	14,0	14,0	24,6	6,0	10,5
9-İl dışına emek ve sermaye göçünü engelleyen tedbirler bulunmaktadır.	13,0	22,8	9,0	15,8	13,0	22,8	14,0	24,6	8,0	14,0
ORTALAMA	11,9	20,9	12,2	21,4	10,2	17,9	14,4	25,3	8,2	14,4

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Tablo 20'ye göre Karabük ili kamu ve paydaş destekleri boyutunda yer alan dokuz adet sorunun hiçbirinde yüksek (4) ve çok yüksek (5) değeri düzeyinde üstünlük sağlamış seçenek bulunmamaktadır. Kamu ve paydaş destekleri boyutu sorularına verilen cevapların genel ortalamaları bakımından rekabet gücü %27,5 oranında yüksek çıkmıştır.

Tablo 20: Elmas Modeli kamu ve paydaş destekleri boyutu: Karabük

ÖLÇEK DEĞERİ	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KAMU VE PAYDAŞ DESTEKLERİ BOYUTU										
1-Maliyet üstünlüğü sağlayan teşvikler vardır.	17,0	27,4	23,0	37,1	5,0	8,1	9,0	14,5	8,0	12,9
2-Nitelikli işgücü temini imkanı bulunmaktadır.	16,0	25,8	24,0	38,7	10,0	16,1	9,0	14,5	3,0	4,8
3-Vergi muafiyetleri vardır ve yeterlidir.	17,0	27,4	24,0	38,7	8,0	12,9	8,0	12,9	5,0	8,1
4-İhracat destekleri bulunmaktadır.	14,0	22,6	19,0	30,6	14,0	22,6	11,0	17,7	4,0	6,5
5-Dış ticaret engelleri azaltılmaktadır.	12,0	19,4	20,0	32,3	15,0	24,2	10,0	16,1	5,0	8,1
6-Üretim ve ticaret kolaylaştırıcı hukuki düzenlemeler vardır.	13,0	21,0	25,0	40,3	10,0	16,1	9,0	14,5	5,0	8,1
7-Mal ve piyasa çeşitlendirmesi teşvikleri bulunmaktadır.	13,0	21,0	20,0	32,3	15,0	24,2	7,0	11,3	7,0	11,3
8-Hibelere erişim düzeyi yüksektir.	21,0	33,9	19,0	30,6	10,0	16,1	9,0	14,5	3,0	4,8
9-İl dışına emek ve sermaye göçünü engelleyen tedbirler bulunmaktadır.	13,0	21,0	21,0	33,9	15,0	24,2	6,0	9,7	7,0	11,3
ORTALAMA	15	24,4	22	34,9	11	18,3	9	14,0	5	8,4

*: Ölçek değerleri Çok Düşük (= 1), Düşük (= 2), Orta (= 3), Yüksek (= 4) ve Çok Yüksek (= 5) şeklindedir.

Elmas Modeli değişkenlerine bağlı kalınarak yapılan saha çalışması neticesinde elde edilen veriler analiz edilmiş olup, çıktıları yukarıda paylaşılmıştır. Tablo 21'de elde edilen çıktıların özeti şeklinde sunulan rekabet avantajına sahiplik yüzdeleri bulunmaktadır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara göre yüzdesel olarak en yüksekten en

düşüğe rekabet avantajına sahip olan iller sırasıyla Zonguldak, Bartın ve Karabük şeklindedir.

Tablo 21: Elmas Modeli Rekabet Üstünlükleri

FAKTÖR / İL	BARTIN	ZONGULDAK	KARABÜK
FAKTÖR KOŞULLARI	60,00%	56,00%	48,00%
TALEP KOŞULLARI	60,00%	64,00%	57,00%
İLGİLİ VE DESTEKLEYİCİ KURULUŞLAR	51,00%	59,00%	43,00%
FİRMA STRATEJİSİ, YAPISI VE REKABET	81,00%	74,00%	69,00%
KAMU VE PAYDAŞ DESTEKLERİ	44,00%	48,00%	28,00%
ORTALAMA	59,20%	60,20%	49,00%

Kaynak: Yazar tarafından analiz çıktıları sonucu hazırlanmıştır.

Sonuç

Bölgesel Kalkınma politikasının amacı öncelikle bölgeler arası gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmak iken nihai hedefi de ulusal kalkınmaya hizmet etmektir. Bu kavram bir yönüyle insan, bireyden, yöre, bölge ve ülkeye kadar bütün insanları da içine alan bir şekilde ekonomik ve sosyal kalkınmayı ve gelişmeyi de amaçlayan bir sistemi ifade etmektedir. Bu sistemin çarklıları genelde devlet kontrolü ile sağlandığı düşünülse de aslında temelde bireyden başlayan bir çaba ile harekete geçmekte veya geçmelidir. Bölge insanların rasyonel davranması ve öncelikle bölge kalkınması için maksimum karlılığı hedefledikleri düzenin içerisinde, yerel ve ulusal rakipleri ile rekabet ortamını oluşturmaları, gerektiğinde ortak kümelenme ye giderek dış rakiplerine karşı verimliliklerini yükselterek üst düzeyde gelişmeleri gerektiğinin bilincinde olmalıdırlar. Bu bağlamda bölgedeki üretim aktör ve paydaşlarının rekabet olgusu içerisinde yaptıkları her türlü üretimin rakiplerinden daha düşük maliyetle gerçekleştirilmesi ve karlılıklarını artırması, başlangıçta yerel akabinde ise ulusal kalkınmaya da katkı sağladığı bir gerçektir. Firmaların birbirleri ile başlayan rekabeti, firmaların bulunduğu sektör ile yoğunlaştığı şehirlerin rekabetine, rekabet üstünlüğü sağlayan sektörler ile şehirlerin ise çevre il ve ilçelere sağladığı katkı neticesinde bölgelerin rekabet seviyesine etkisi ortaya çıkacaktır. Bölgesel rekabet üstünlüğünün oluşması halinde ise ulusal kalkınma ve büyüme, hatta uluslararası rekabet gücünün armasına neden olacağı kaçınılmaz bir sonuçtur.

Rekabet gücü, tanımının net cümleler ile ifadesi mümkün olmayan ancak işleyiş mantığının üretilen ekonomik değere sahip çıktının, aynı üretimi yapan farklı bölgelerdeki üreticilerden daha düşük maliyetle ancak daha kaliteli bir şekilde üretip, daha karlı bir şekilde satma becerisidir. Bunun sonucunda da ekonomik yoğunlaşma teknolojik gelişme ortaya çıkar.. Ancak rekabet gücü firma bazlı incelendiğinde tanımlanmasının pek mümkün olmadığı görülmektedir çünkü kimi firma için rekabet

gücü ürettiği ürün miktarı ile doğru orantılıyken, diğer bir firma için ise ürettiği ürüne sağladığı katma değer ile doğru orantılıdır. Nitekim bundan sebep rekabet gücünün ölçümü üzerine de kesin kurallara sahip formül ya da yöntemler bulunmamaktadır. Ancak literatür incelendiğinde M. Porter (1990), geliştirdiği elmas modeli ile rekabetçiliği firma ve sektör bazında ölçme amacıyla çalışmalar yapmış olduğu görülecektir. Bu model, ülkenin nitelikli işgücü, ülkedeki endüstriyel ürünlere olan talep, ülkede küresel piyasada rekabet eden endüstriyi destekleyen yan endüstrilerin oluşumu, firmalar arası rekabet ve devlet desteğini içermektedir.

Sonuç olarak yapılan çalışma kapsamında, Zonguldak Bartın ve Karabük İllerinin bulunduğu Batı Karadeniz Bölgesindeki rekabet gücü mukayesesi yapılırken öncelikle üç yıldız analizi yapılmış olup, analiz sonucuna göre toplamda Zonguldak ilinde 20, Bartın ilinde 8 ve Karabük ilinde 5 sektör büyüklük, yoğunluk ve uzmanlaşma boyutları itibariyle üç yıldız olarak tam anlamıyla rekabet avantajına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla buna göre M.Porter’ın elmas modeli temel alınarak yapılan analiz ve incelemeler sonucunda Zonguldak ili en yüksek yıldızla en yüksek rekabet gücüne sahip il olarak bulunurken Karabük en düşük üç yıldızla sahip olarak Bartın ilinin de arkasında son sırada rekabet gücüne saf bulunmuştur. Daha sonra M.Porter’ın elmas modeli temel alınmış ve analiz ve incelemeler bu bağlamda gerçekleştirilmiştir. Rekabet olgusuna firmaların yaklaşımlarını ve göreceli rekabet gücü yüzdelerini belirlemek üzere yine M. Porter’ın elmas modeli temelli rekabeti etkileyen faktörler konusundaki görüş düşünce ve kanaatlerini ölçmek amacıyla Bartın, Karabük, Zonguldak illerinde ampirik araştırma yapılmış ve anket sonucunda ve elde edilen veriler modele uygun bir şekilde yapılan analiz sonucunda, elmas modeli analizi bulgularının tıpkı üç yıldız analizinin bulgularına benzer sonuçlar elde edilmiş olup bu her iki analiz sonucu da birbirini teyit ve tasdik etmiştir. Yapılan iki analiz sonucunda da ortaya çıkan sonuçlar neticesinde rekabetçilik yüzdesine bağlı olarak iller rekabet gücü yüksek olandan düşüğe olacak şekilde sıralanmıştır. Buna göre rekabet gücü itibariyle iller Zonguldak, Bartın ve Karabük şeklinde sıralanmıştır.

Bu sonuca bağlı olarak politika öneri bağlamında “araştırma ve bulgulardan çıkan sonuçlarına göre her üç ilin üç yıldız alan sektörleri bazında kümelenmeye giderek uzmanlaşmak suretiyle bölgesel rekabet üstünlüğünü sağlayacak teşvik stratejileri geliştirilmesinde fayda bulunmaktadır. Ayrıca her üç ilin sektörlerin kalkınmalarında hedef kitle ve pazar olarak iç piyasalar yerine Filyos Projesi bağlamında dış piyasaların tercih edilmesi hem bölgesel hem de ulusal kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır.

Etik Beyanı: Çalışma için Bartın Üniversitesi Etik Kurulundan 14.03.2024 tarihli 3 numaralı toplantı ile 2024-SBB-0266 numaralı etik kurul onayı alınmıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Çalışmada her iki yazarın katkısı eşittir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Makalenin yazar/yazarlarının, çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Alkin, K., Bulu, M. ve Kaya, H. (2007). İller arası rekabet endeksi: Türkiye’deki illerin rekabetçilik seviyelerinin göreceli olarak ölçülebilmesi için bir yaklaşım. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 221–235.
- Arslan, K. (2005). Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:7.
- Aydemir, Z. C. (2002). Bölgesel rekabet edebilirlik kapsamında illerin kaynak kullanım görece verimlilikleri veri zarflama analizi uygulaması. (Uzmanlık Tezi). DPT, Yayın No: 2664. Ankara.
- Ceyhan, M. S. ve Özcan, S. Ö. (2018). Bölgesel Kalkınmada Kümelenmelerin Rolü: Bartın İli Ayakkabıcılık Sektörü Örneği. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 141-163. <https://doi.org/10.11616/asbed.v18i38800.459479>
- Carlin W., Glyn A. ve Reenen J. V. (2001). Export market performance of OECD countries: empirical examination of the role of cost competitiveness. *Economic Journal*, 111 (468): 128-162.
- Çelebi Zengin, E. ve Sağır, H. (2019). Rekabet Gücü Kapsamında Dünyadaki ve Türkiye’deki Kentlerin Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 867-889. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.570842>
- Demirkol, Ş. (2002). Değişim Mühendisliği, Editörler: Coşkun, R., ve R. Altunışık, *Stratejik Boyutuyla Modern Yönetim Yaklaşımları*, (ss. 163-176), İstanbul: Beta. Yay.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1996). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2003). “İllerin ve bölgelerin sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması”. Yayın No: 2671,
- Ekinci Hamamci, E. D. (2019). Türkiye’de bölgesel rekabet edebilirlik. *İstanbul İktisat Dergisi-Istanbul Journal of Economics*, 69(1), 67-101. <https://doi.org/10.26650/ISTJECON2018-0007>
- Güngör, İ. ve Demirgil, H. (2005). Bölgesel rekabet yapısının bulanık VZA ile araştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 10, 23–38. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/194905>.

- Huavari, J., Kangasharju, A., and Alanen, A. (2001). "Constructing an Index for Regional Competitiveness", Pellervo Economic Research Institute Working Papers
- Beath, J. (2002). UK Industrial Policy: Old Tunes on New Instruments?. *Oxford Review of Economic Policy*, Cilt 18, Sayı 2, 1 Haziran 2002, Sayfa 221–239, <https://doi.org/10.1093/oxrep/18.2.221>
- IBM, SPSS Satatistics, <https://www.ibm.com/products/spss-statistics> (E.T.: 14.05.2023)
- Kara, M. (2008). "Bölgesel rekabet edebilirlik kavramı ve bölgesel kalkınma politikalarına yansımaları". (Uzmanlık Tezi). DPT, Yayın No: 2774, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı (2014). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara .
- Kitson, M., Martin, R., and Tyler, P. (2004). Regional competitiveness: An elusive yet key concept?. *Regional Studies*, 38, 991–999. <https://doi.org/10.1080/0034340042000320816>.
- Krugman, P. (1996). Making sense of the competitiveness debate. *Oxford Review of Economic Policy*, 12, 17–35. <https://doi.org/10.1093/oxrep/12.3.17>.
- Marsh, I.W. ve Tokarick, S.P. (1994). Competitiveness indicators: a theoretical and empirical assessment. *IMF Working Paper*, 1-52.
- Örkcü, H. H. ve Kardiyen, F. (2006). İllerin gelişmişlik düzeylerini sıralama ve sınıflandırma bakımından veri zarflama analizi ve çok değişkenli istatistiksel yöntemlerin karşılaştırılması üzerine bir çalışma. *H.U. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 127–152. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/309053>
- Özdemir, A. İ. ve Altıparmak, A. (2005). Sosyoekonomik göstergeler açısından illerin gelişmişlik düzeyinin karşılaştırmalı analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24, 98–110. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/erciyesiibd/article/viewFile/5000115327/5000107328>.
- Porter M. E. (1990). "Competitive Advantage of Nations", The MacMillan Press, New York.
- Porter, M. E., 1998, The Competitive Advantage of Nations, (With a new introduction), Hampshire: MacMillan Business.
- Porter, M. E. (2003) "The Economic Performance of Regions", *Regional Studies*, 37, 549-578.
- Porter, M. E. (2015). Rekabet Stratejisi. *Aura Yayınları*, 3, 3-451. (G. Ulubilgen, Çev.)

- Porter M. E., Ketels C., and Delgado M. (2007). The Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings From The Business Competitiveness Index", In WEF Global Competitiveness Report 2007-2008, Ch1.2,
- Yapraklı, S. ve Aslan, Ö. F. (2023). TRA1 Bölgesi İllerinde (Erzurum, Erzincan, Bayburt) Kümelenme Potansiyeli ve Yerel Rekabet Gücü: Üç Yıldız Analizine Dayalı Bir Saha Araştırması. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24(2), 429-458. <https://doi.org/10.53443/anadoluibfd.1115658>